

Ulf Andenæs

**ARKITEKTUR-
OPPGJØRET**

144 sider

Allgrønn Okkenhaug

2022

Funkisen førte til brutalismen som «med sin fornektelse av naturen og historien erobret verden. Hvorfor det ble slik har vel en svært så enkel forklaring».

På denne måten prosederer Ulf Andenæs i sin bok Arkitekturoppjøret. Og denne «svært så enkle forklaringen» han snakker om, er markedskreftenes makt og følgelig veien til fordervelse, i form av billig betongbyggeri av simpleste sort.

Slik ser arkitekturhistorien ut om du maler den i svart-hvitt med kontrasten skrudd opp til elleve. Og nettopp derfor er Ulf Andenæs' bok så skuffende.

Suksessen til Arkitekturoppjøret (som for ethvert vellykket opprør) ligger riktignok i overforenklingene. De kan utgjøre en legitim strategi når man søker oppmerksomhet for en god sak. Men samtidig blir denne vinneroppskriften raskt en hemske når folkelig støtte skal omsettes til faglig gjennomslag. Et gjennomslag som i dette tilfellet er innenfor rekkevidde. Jeg tror mange arkitekter er enige i mye av det opprørerne forfekter.

Derfor burde den garvede journalisten Andenæs være rett mann til å bringe historisk tvisyn og sårt tiltrengt etterrettelighet inn i en polarisert debatt. Det har han imidlertid minimal interesse av. I stedet begår han akkurat den samme feilen som de modernistene han forakter så intenst gjorde for 100 år siden: fornektet kategorisk verdien av en hel epoke innenfor kulturhistorien.

En rant

Arkitekturoppjøret har dermed blitt en svak utgivelse som lider tungt under mangel på et ordnært forlag og en nøytral redaktør. Andenæs er nemlig publisert av forfatterens meningsfeller i «Allgrønn – Forum for Humanøkologi». Og konsekvensen er ikke bare under middels solid omgang med fakta og faghistorie. Sjangermessig ligger boken farlig nært det vi i *Natt & Dag* kalte en rant. Altså sinte meningsyttringer i fri form der raseriet er innholdet så vel som metoden.

«[D]en brutale arkitekturen gjør skade på miljøet, invaderer naturen og går til angrep på landskapet», slik er tonen gjennom hele boken. Tonen og krigsmetaforene får moderne arkitektur til å fremstå som et korstog ledet av mennesker med hensikt om for å gjøre mest mulig skade. Jeg og mange med meg er som sagt hjertens enige i at mye byutvikling og boligbygging fra 1970-tallet og fremover har skapt kjøpere bomiljøer enn det som ble bygd tidligere. Heller Frogner, Bislett

En annen tid: Det engelske kvarter på Solli plass i Oslo, før det ble revet tidlig på 1960-tallet for å gi plass til det såkalte Ind-Eks-huset, «Industriens og eksportens hus».

FOTO: ANDERS BEER WILSE / OSLO MUSEUM. FARGELAGT AV MORGENBLADET

SAKPROSA

Menn som hater moderne arkitektur

Arkitekturoppjøret og Ulf Andenæs har en god sak, men de ødelegger for seg selv med aggressiv overforenkling.

og Tøyen enn Lysaker, Storo eller Stovner, naturligvis.

Problemet oppstår altså når Andenæs henfaller til Arkitekturoppjørets svakeste side, nemlig en konspiratorisk antagelse om at modernismen er introdusert av mennesker med onde hensikter. Som en kult, mer enn et logisk (om enn dårlig) svar på en rekke sosiale, kulturelle og teknologiske kjensgjerninger.

Man skal ikke underkjenne at det også er en ideologisk komponent i modernistisk arkitektur. Men når Andenæs kaller den tidligere lokalpolitikeren Erik Mår en «rettskaffen» mann og med det løfter ham opp som hederlig og moralsk rettenkende, stempler han samtidig sine meningsmotstandere som uhederlige og moralsk forkvklende. Og slike karakteristikk har ingen plass i debatten om modernistisk arkitektur, mener jeg.

Når han videre skriver at «tilhengerne av funksibyen ville totalrasere de gamle bykjerner og

samle innbyggerne i et begrenset antall digre blokker» nærmer vi antydninger om at vanlige folk ble kastet ut av sine koselige Løkka-leiligheter for å interneres i leirer. Av maktmennesker som i beste fall var ignorante, i verste fall hadde direkte onde hensikter.

Jeg kjenner jo heller ikke de dype, indre motivene til arkitektene bak drabantbyene. Men jeg vet at det ikke var så innmari koselig å bo i indre by for 70 år siden. Og at mange mennesker som flyttet til Groruddalen var glade for å kunne gå rundt innendørs uten sko for første gang i sitt liv.

Skråsikker og kunnskapsløs

Jeg vet ikke med dere, men de menneskene jeg synes det er vanskeligst å snakke med, er dem som blander høylytt skråsikkerhet med åpenbar kunnskapsmangel. Da kan de nesten ikke si at to pluss to er fire før jeg leter etter muligheter til å være uenig. Og

Arkitekturoppjøret faller dessverre inn under denne kategorien.

I tillegg til de nevnte eksemplene, svekkes boken av at gamle eksempler gjennomgående beskrives som aktuell virkelighet. Ja, mye husbygging de siste 100 årene er og har vært miljøfiendtlig. Men norske arkitekter og byggebransje er i dag ekstremt opptatt av bærekraft. Akkurat som arkitekter og vernemyndigheter ikke lenger ønsker kontrast når de setter i stand gamle hus. Det arbeides hardt med å få tre til å erstatte betong. Og ikke minst er aksepten for mer klassiske uttrykk mye større hos arkitekter enn hva tilfellet bare var for få år siden. For eksempel.

Hadde bare Andenæs erkjent denne utviklingen, ville det også vært lettere å dele hans raseri over at det fortsatt bygges veldig mye veldig dårlig. Og at modernismens mekanismer og ideologiske skygge fortsatt har skyld i dette.

Er modernisme alltid ille?

Så er jo det aller største spørsmålet om modernistisk arkitektur er et rent blindspor? Jeg vet ikke. Men vi lever i en verden der etterspørsele etter førmoderne objekter tross alt synes ganske liten. De fleste av oss foretrekker møbler og gjenstander der en funksjonell estetikk trumfer 1800-tallets pynt.

I boken sin hevder Andenæs at det ensformige, uten variasjon, ligger høyest på skalaen for fremmedgjørelse. Men på alle bilder jeg finner av ham, går han selv i grå dressjakker og helt ordinære skjorter, modernismens egen, ensformige uniform.

Jeg sier ikke at han burde stå på barrikadene for Arkitekturoppjøret iført harlekinbukser og rød flosshatt. Men når han selv velger et så ordinært, moderne kulturuttrykk for sitt eget legeme – er det da fullstendig ulogisk at en del mennesker kan ha samme nøkterne smak når de skal kle en bygningskropp? ■

Gaute Brochmann